

zolják Horatius nagy hatását a magyar irodalomra és műveltségre, s ezeket világosan, meggyőzően tárta a nagyvilág tudományossága elé. A legyőzendő, de legyőzött nehézséget az okozta, hogy azokat a magyar neveket, amelyekhez az idegen olvasó nem fűzhet semmiféle képzetet, azokat a magyar irodalmi tényeket és műveltségi állapotokat, amelyeket az nem tud belekapcsolni a maga lelki világába, tartalommal, jelentéssel kellett megtöltenie. Sikerének kulcsa az volt, hogy szerencsés kézzel — vagy hogy eljárásának tudatosságát kiemeljük: tudományos érzékkel — egyfelől beleállította félezer év magyar szellemvilágát az európai fejlődésbe, másfelől, hogy a római költő magyarországi hatását visszavezette a magyar műveltségnek latin elemeire. Az egyes konkrét jelenségek mögé megrajzolta így azt a szellemi miliőt, amelyből kihajtottak, s ezáltal dolgozatát egyrészt elmélyítette, másrészt szerves egészzé forrasztotta az alapjában szertehulló, sőt helyenként heterogén anyagot.

Részletekkel bibelődni nem volna értelme, ezért csak azt az egyet említem, hogy érdemes lett volna a tanulmányban utalni arra is, hogy nincs külföldi író, még Shakespeare sem, akinek annyi szólama élne szállóigeként magyar ajkon, mint Horatius. Ez a tény mindennél jobban bizonyítja, mennyire behatolt a magyar lelkiségbe Horatius.

CSÁSZÁR ELEMÉR.

Szabó Richárd: Kozma Andor költészete. Budapest, szerző k., 1936. 8-r. 89 l.

Endrődi Sándor költői arcképe (1926) és Vargha Gyula irodalmi kapcsolatainak (1934) kimutatása után a fin de siècle harmadik költőjének, Kozma Andornak költészetét tette Szabó Richárd tanulmányában vizsgálódás tárgyává. Ennek a költői „kör”-nek témaanyagát elemzi az egyes költők munkásságából és állítja össze érdekes példákkal illusztrálva fejlődésük mozzanatait. Tulajdonképpen egyik tanulmány a másik folytatása, sorra véve e korszak legjelentősebb képviselőit; kár, hogy ugyanezzel a módszerrel nem vizsgálta még meg Reviczky, Ábrányi Emil, Dömötör János stb. költészetét. Ez a tárgyi összetartozás egyik érdekessége Kozmáról szóló dolgozatának is. Végigvezet a költő egész pályáján a verskötetek sorrendjének kronológiáját tartva meg. Ebben a már eleve meghatározott keretben oldja föl azokat a problémákat, melyek Kozma költészetében találhatók. Könyve három fejezete a költői kifejező eszközök fejlődésével, a költő és a kor viszonyának harmonikusságával, végül Kozma epikus eredetű alkotásaival foglalkozik. Részletesen tárgyalja költészetének reális eredetét s találoan a *lírai realizmussal* jelöli meg azt. Természetesen kimutatja azokat az irodalmi hatásokat is, melyek Kozma költészetét különösen Arany ódáinak hangutánzásához kapcsolják. Ennek a műfaji egyezésnek szellemes és ügyes összetevése munkájának egyik legsikerültebb részlete. Viszont Béranger hatásának elemzését, különösen Kozma költészetének formai felénél, a pusztá tényfelvetés mellett szívesen vettük volna részletesebben — egyik helyen p. o. (9. l.) a költő fiatalkori verseinek trópusairól megállapítja, hogy «egy régi költői irány gyakran felhasznált képei és kifejezései ezek,» de nem magyarázza meg,

milyen irányt ért ezen — az idézetekből az almanach-lírára épügy lehet következtetni, mint a Petőfi-epigonokra.

Kozma igazi formája az életkép, mégpedig — s ez Szabó Richárd finom megfigyelése — értékeset akkor ad, ha a köznapit élet egyszerű, jelentéktelennek látszó eseményeit dolgozza fel; a balladaszerűekből épen a drámaiság hiányzik, s ezért inkább csak «bűntügyi történet» hatását keltik. Ennek magyarázatát igen egyszerűen, a költő egyéniségéből, fejtí meg: egyéniségének «inkább megfelel a széles, nyíltan kifejtő előadásmód, mint a hézagos ballada.» Kozmának épen ebből folyó formai sajátosságára is rámutat: bravuros technikai tudására, amely egyúttal beleérzéssel is párosult, s amellyel minden költői stílust el tudott sajátítani és alkalomadtán utánozni. Egyforma könnyedséggel alkotott Csokonainak *A reményhez* című verse módorában, vagy a *Divina Commedia* tercinaiban. Valóban «megérzik az illető költő stílusa, kifejezése, nyelve és ritmusa a Vörösmartyról, Aranyról. Gyulairól, Lévayról, Zempléni Árpádról írt versekben is.» Ez a páratlan alkalmazkodó, átvevő és utánzó készség azonban Kozmánál sohasem vált merev formalizmussá, mert mindenkor egyénivé és eredetivé is tudta verseit alakítani.

Szabó Richárd Kozma Andorról szóló fejlődésrajza találó és igazi képét adja egy érdekes és rokonszenves költői egyéniségnek és jó magyar embernek.

KOZÓCSA SÁNDOR.

Benedek Marcell: Irodalom-esztétika. Budapest, Franklin, 1936. 8-r. 174 l.

Azok az irodalomelvi és poétikai kérdések, melyeket régen a poétikában, ma az irodalomesztétika keretében szoktak tárgyalni, Benedek Marcell tollából lényegében egyszer már napvilágot láttak *Bevezetés az olvasás művészetébe* c. munkájában. Most más feldolgozásban ugyanazt az anyagot kapjuk *Irodalom-esztétikájában*; természetesen illusztráló anyagként felhasználta napjaink szépirodalmát is. Feladatkitűző bevezetése után az irodalmi kifejezés eszközéről, a nyelvről, majd a kifejezés fenntartójáról, a szerkezetről szól. Ezután veszi sorra a poétikák hagyományos anyagát képező hármasságot: a lírát, epikát és a drámát.

Ennek a felépítésnek természetes veszedelme, hogy az általa is hangsúlyozott és szükségesnek tartott filozófiai alaptól menthetlenül elszakad. Miután megokolja, hogy az irodalomesztétikának a filozófiai rendszer egészéből kell kisarjajdnia — rálép a hagyományos poétika rendszerező útjára és a filozófiai szemlélet egységéből semmi sem valósul meg.

Irodalomesztétikája így is hasznos olvasmány a közönség számára. Műveltsége és irodalomszeretete egyaránt arra képesítik, hogy hasznos tanácsokkal és magyarázatokkal szolgáljon poétikai és elvi kérdésekben. Sok elnagyolt része mellett a szakember figyelmét is leköti néhány fejtegetése; például a nyelvi fantázia fontosságának kiemelése és világos tárgyalása érdekes és sikerült. Erdemes lenne külön tanulmány tárgyává tennie.

HARASZTHY GYULA.